

BİREY VE TOPLUM

Sosyal Bilgiler Dersinin Bize Kazandırdıkları

Vatandaşların bağlı olduğu devlete karşı sorumlulukları olduğu gibi devletin de vatandaşlara karşı sağladığı haklar vardır. Haklarını ve sorumluluklarını bilen, bunlara göre hareket eden kişiler etkin birer vatandaşdır.

Sosyal bilgiler tarih, coğrafya, ekonomi ve hukukla ilgili konular içeren bir ders-tir. Bu ders bizim etkin ve sosyal bir vatandaş olmamıza katkı sağlar.

Sosyal bilgiler dersi;

- » Tarihimizi ve dünya kültürlerini tanıma fırsatı verir.
- » Vatandaş olarak haklarımızı ve sorumluluklarımızı öğretir.
- » Empati kurmayı ve farklılıklara saygı duymayı öğretir.
- » Kültürel mirasın korunmasında duyarlı olmamızı sağlar.
- » Egemenlik ve demokrasi gibi kavramları tanıtır.
- » Farklı yerleri ve farklı insanları tanımamıza yardımcı olur.
- » İlgili ve yeteneklerimizin farkına vardırarak meslekleri tanıtır.
- » Çevremizdeki tarihî eserleri ve doğal varlıkları tanımamızı sağlar.
- » İnsanlara saygılı olmanın toplumsal ilişkilerdeki önemini kavratır.

» ÜNİTE 7

Bumerang Bilgi

Vatandaş: Aynı toprak üzerinde yaşayan ve aynı devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan kişilerdir.

Akılda Kalsın

Sosyal Bilgilere Yardımcı Bilim Dalları;

- Tarih
- Coğrafya
- Psikoloji
- Antropoloji
- Sosyoloji
- Felsefe
- Ekonomi
- Hukuk
- Arkeoloji

Akılda Kalsın

Etkin vatandaşın yapması gerekenler şunlardır:

- Vergisini düzenli olarak öder.
- Seçim zamanı geldiğinde oy kullanır.
- Askerlik görevini yerine getirir.
- Üretim yaparak ülke ekonomisine katkıda bulunur.
- Sorumluluk bilinciyle hareket eder.

Akılda Kalsın

Devlete karşı görevlerimiz;

- Oy kullanmak
- Kanunlara uymak
- Vergi vermek
- Askerlik yapmak

BİREY VE TOPLUM

Etkinlik
1

Numaralanmış cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen ifadelerden uygun olanlarla tamamlayınız.

otuz

dilekçe

Sosyal Bilgiler

kültürel
ve tarihihak ve
sorumluluklarımızı

1

..... değerlerimizi sosyal bilgiler dersinde öğreniriz.

2

Resmî kurumlara istek ve şikâyetler ..... aracılığıyla
iletilirse daha etkili olur.

3

Dilekçe ile başvuru yapılan resmî kurumun ..... gün içinde
dilekçe sahibine cevap vermesi gerekir.

4

Sosyal bilgiler dersi sayesinde ..... öğreniriz.

5

Çevreye ve ülkemize karşı bilinçli bireyler olmamız .....
dersinde öğrendiklerimiz sayesinde olur.Etkinlik
2

Aşağıda verilen yargılar doğru ise "✓" yazan kutucuğu, yanlış ise "x" yazan kutucuğu işaretleyiniz.

BİLGİ

1

Yaşadığımız çevreyi öğrenmemizde sosyal bilgiler
dersinin katkısı büyüktür.

2

Fırından aldığım ekmeğin içinden sert bir cisim çıktı.
Belediyeye şikâyet için dilekçe hakkımı kullandım.

3

Okul hayatında öğrendiğimiz bilgiler sosyal hayatta
işimize yaramaz.

4

Organlarımız ve görevlerini sosyal bilgiler dersinde
öğrenirim.

5

Sosyal bilgiler dersi, karşılaştığımız sorunlar karşısın-
da çözüm geliştirmeyi öğretir.

6

Hak ve sorumluluklarımızı bilmemiz iyi bir vatandaş
olmamızı sağlar.

7

Yalnızca özel kurumlara dilekçe verebiliriz.

BİREY VE TOPLUM

Beceri Temelli Örnek Sorular

1.

Okulumuzda her yıl öğrenci temsilcisi seçimleri yapılır. Bu seçimlerdeki aday arkadaşlarımız, gerek yaptıkları konuşmalar gerekse hazırladıkları pankart ve broşürlerle yapacakları faaliyetler hakkında bize bilgiler verir. Biz de bu bilgilerden yararlanarak kime oy vereceğimizi belirleyip seçimimizi yaparız.

Bu faaliyetin, sosyal bilgiler dersinin amaçlarından olan hangi davranışı kazandırdığı söylenebilir?

- A) Okul kültürünü tanımak
B) Çevre bilinci kazanmak
C) Eğitimin önemini anlamak
D) Demokrasi kültürünü benimsemek

2. Etkin bir vatandaştan beklenen davranışlara örnekler verilmiştir:

I
Üretim yaparak ülke ekonomisine katkıda bulunur.

II
Kanunlara ve kurallara uyar.

III
Haklarını bilir ve gerektiğinde kullanır.

Buna göre;

- a) Zeynep'in karşından karşıya geçerken yaya geçidini kullanması
b) Yusuf'un yeni aldığı telefonu arızalı çıktığı için iade etmesi
c) Emin'in Konya'da un fabrikası açması

gelişmeleri örnek davranışlarla eşleştirildiğinde aşağıdakilerden hangisi doğru olur?

	I	II	III
A)	a	b	c
B)	b	a	c
C)	c	a	b
D)	c	b	a

» ÜNİTE

1

İpucu

Öğrenci seçimlerine katılmak, oy kullanmak ve aday olmak gibi faaliyetler temel hak ve özgürlüklerin kullanıldığı bir kültürü öğrencilere benimsetmek için yapılmıştır.

İpucu

- Fabrikaların açılması ile üretim faaliyetleri yürütülür.
- Sosyal yaşamdaki kurallara kanunlar çerçevesinde uyulmalıdır.
- Satın alınan ürünlerde sorun olması haklarımızın kullanılması için sebep oluşturabilir.

1

KAVRATAN TESTLER

1.

İlköğretim okullarında okutulan sosyal bilgiler dersinin genel amacı, öğrencilere vatandaşlık görevlerini ve sorumluluklarını öğretmek, toplumda insanların birbirleri ile olan ilişkileri ve tasarruf etme fikrini ve yeteneklerini geliştirmek, demokratik ve çağdaş bir toplum için etkin vatandaşlar/bireyler yetiştirmektir. Sosyal bilgiler öğretimi ile bireyin demokratik tutum ve değerler ile evrensel bilgi ve becerilere/davranış modellerine sahip, yurttaşlık bilinciyle hareket eden, yasalara saygılı, problem çözme ve karar alma becerileriyle donanmış, üretken ve katılımcı olması hedeflenmektedir.

Sosyal bilgiler dersinin amacı ile ilgili bilgilerden hareketle öğrencilere;

- I. Etkin bir vatandaş olarak yönetim organlarına katılabilmesi
- II. Ülkemize karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmesi
- III. İlgili ve yeteneklerinin farkında olup eleştirel düşünebilmesi
- IV. Bilimsel yasalara uygun şekilde hareket ederek deney yapabilmesi

davranışlarından hangileri kazandırılmak istenmiştir?

- A) I ve II   B) III ve IV   C) I, II ve III   D) I, II ve IV

2.

Sosyal bilgiler dersinin hayatımıza katkıları nelerdir?

Aşağıdaki öğrencilerden hangisi öğretmenin sorusuna yanlış cevap vermiştir?

- A) Vatandaş olarak sorumluluklarımızı öğretir.
- B) Geçmişte yaşananlardan ders çıkarmamızı sağlar.
- C) Çevremize karşı bilinçli bireyler olmamızı sağlar.
- D) Dilimizin yapısını ve dilimizi doğru kullanmayı öğretir.

3.

BİLGİ	D	Y
1. Dilekçe hakkı siyasi hak ve ödevlerimizdendir.	☐	☐
2. Resmî kurumlarla ilgili şikâyetlerimizi dilekçe ile yaparız.	☐	☐
3. Dilekçeyi verdikten sonra resmî kurumlardan 30 gün içinde cevap alırız.	☐	☐
4. Sadece eğitimle ilgili sorunlarımız olduğunda resmî kurumlara dilekçe veririz.	☐	☐

Verilen doğru/yanlış etkinliğindeki kaç numaralı ifade için "Y" kutucuğu işaretlenmelidir?

- A) 1   B) 2   C) 3   D) 4

1

KAVRATAN TESTLER

4.

Yaşadığım yerde yazlar çok sıcak ve yağışsız, kışlar ise soğuk geçer. Buralara bol miktarda kar yağar. Bu iklim tipine karasal iklim dediğini sosyal bilgiler dersinde öğrendim.

Buna göre sosyal bilgiler dersinin Ahmet'e katkısı ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Yaşadığı yerin iklimini öğrenmiştir.
- B) Ders çalışmanın önemini öğrenmiştir.
- C) Sağlıklı yaşamın kurallarını öğrenmiştir.
- D) Hukuk kurallarının nasıl oluştuğunu anlamıştır.

5.

İnsan hakları, ulusal egemenlik ve demokrasi gibi kavramları öğreniriz.

Göksu, bu cümlesiyle aşağıdaki soruların hangisine cevap vermiştir?

- A) Sosyal bilgiler dersinde neler öğreniriz?
- B) Sosyal bilgiler dersini nasıl tanımlarsınız?
- C) Sosyal bilgiler dersinin öğretmenlere katkıları nelerdir?
- D) Sosyal bilgiler dersinin aile bireyelerine katkısı nelerdir?

» ÜNİTE

1

6.

Bizim evde haftalık toplantı yapılır. Herkes düşüncelerini açıkça ifade eder. Tüm bireyler birbirini saygıyla dinler. Alınan kararlar oylamaya sunulur ve uygulamaya konur.

Yağmur'un anlattığı durum sosyal bilgiler dersinin aşağıdaki alanların hangisine etkisini göstermektedir?

- A) Arkadaş ortamı
- B) Aile ortamı
- C) Okul ortamı
- D) Sınıf ortamı

7.

?

... derisi sayesinde ülkemizi ve dünyayı ilgilendiren konularda fikir üretebilir ve sorunlara karşı daha duyarlı oluruz.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi yazılmalıdır?

- A) Fen ve teknoloji
- B) Türkçe
- C) Sosyal bilgiler
- D) Matematik

GÜNAY
YAYINLARI5
SINIF

BİREY VE TOPLUM

Bumerang Bilgi

Çok Boyutluluk: Bir olayın birden çok nedeninin ve sonucunun olabilmesi durumudur.

Bumerang Bilgi

Bir olayın çok boyutluluğu incelenirken cevaplanması gereken sorular şunlardır:

- Olayın nedenleri nelerdir?
- Olay hangi insanları etkilemiştir?
- Olayın insanlara etkileri nelerdir?
- Olayın sonuçları nelerdir?

Akılda Kalsın

İnsanın yaşadığı bir olay, sadece kendisini değil ailesini, akrabalarını, arkadaşlarını ve hiç tanımadığı insanları da etkilemektedir.

İpucu

Olayları gözlemlerken empati yapmak olayların çok boyutluluğunu anlamamıza fayda sağlamaktadır.

Olayların Çok Boyutluluğu

Ortaya çıkan veya oluşan durum, ilgi çeken ya da çekebilecek özellikteki her türlü iş veya duruma **olay** denir.

Olayların Özellikleri

1. Her olayın bir veya birden fazla nedeni olabileceği gibi bir veya birden fazla sonucu da olabilir.
2. Toplumsal olaylar her zaman aynı sonucu doğurmaz. Her toplumsal olayın farklı sonucu vardır.
3. Toplumsal olaylara kişilerin tepkileri farklı olabilir.
4. Toplumsal olayların sonuçlarından bazı kişiler zararlı çıkarken bazıları kazançlı çıkabilir.
5. Olaylara sadece insanlar sebep olmaz. Hayvanlar, doğal çevre ya da iklim şartları da olaylara sebep olabilir.

Örnek

Neden: Şehrimizde üniversite yoktu.

Nedene Bağlı Gelişme: Bölgenin en büyük üniversitesi bu yıl şehrimizde açıldı.

Sonuçları

- » Şehrimizdeki öğrenci sayısı arttı.
- » Üniversitenin yanına lokanta ve kafeler açıldı.
- » Bu üniversiteye farklı yerlerden öğrenciler gelmeye başladı.
- » Üniversitenin yanına büyük bir spor tesisi kuruldu.
- » Şehir halkı için yeni iş imkânları doğdu.
- » Şehrimize daha çok otobüs seferleri düzenlenmeye başladı.

BİREY VE TOPLUM

» ÜNİTE

1

Etkinlik
3

Numaralanmış cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen ifadelerden uygun olanlarla tamamlayınız.

farklı

kazançlı

çok boyutluluğu

dikkatsizlik

sebebi ya da sonucu

1

Bir olayın birden fazla ..... olabilir.

2

Aşırı hız ve ..... trafik kazalarının en önemli sebeplerindedir.

3

Aynı olay birçok insanı ..... biçimde etkileyebilir.

4

Her olayın birden fazla nedeninin ve sonucunun olmasına olayların ..... denir.

5

Toplumsal olaylarda bazı kişiler zararlı çıkarken bazıları ..... çıkabilir.

Etkinlik
4

Aşağıda verilen yargılar doğru ise "✓" yazan kutucuğu, yanlış ise "x" yazan kutucuğu işaretleyiniz.

BİLGİ		✓	x
1	Bir olayın sadece bir sonucu olur.		
2	Ormanlık arazilerin tahrip edilmesi birçok canlının yaşamını tehdit eder.		
3	Her olayın yalnız bir nedeni vardır.		
4	Aynı olay birçok insanı farklı şekillerde etkileyebilir.		
5	Deprem gibi doğal afetler sonucu büyük hasarlar meydana gelebilir.		
6	Trafik kurallarına uyulması trafikte düzenin sağlanmasını zorlaştırır.		
7	Olayların çok boyutluluğunu anlayabilmek için o olayın nedenlerine ve sonuçlarına bakmak gerekir.		

GÜNAY
YAYINLARI5
SINIF

BİREY VE TOPLUM

İpucu

Soruda sadece iki yılda meydana gelen trafik kazalarıyla ilgili istatistiklere yer verilmiştir. Bu durum genelleme yapabilmemizi sağlayamaz.

İpucu

Mehmet beyin yaşadığı bu olayın nedenleri ve sonuçları olduğu gibi aynı zamanda insanlara farklı etkileri de bulunmaktadır.

Beceri Temelli Örnek Sorular

1. **Trafikteki tedbirler işe yaradı, can kaybı azaldı.**
- Alınan önlemler ve yapılan denetimler sayesinde bu yılki bayram tatili geçen yılki dokuz günlük Kurban Bayramı tatiline oranla can kaybı sayısını düşürdü.
	2018 Kurban Bayramı Tatili	2019 Ramazan Bayramı Tatili
Ölümlü Kaza Sayısı	106	73
Hayatını Kaybeden Kişi Sayısı	137	86
- Tespit edilen ve tedbir alınan 18 ildeki 20 Kaza Kara Noktasında sadece yayaya çarpma şeklindeki bir ölümlü trafik kazası oldu.
- KAZALARIN ÇOĞU YERLEŞİM YERLERİ DIŞINDA**
Ölümlü Kazaların yerleşim yeri içinde	Ölümlü Kazaların yerleşim yeri dışında
%27,4	%26,7
%72,6	%73,3
- Ölümlü Kazaların Oluş Şekli**
%41,1 yoldan çıkma	%13,7 devrilme/savrulma/takla	%12,3 kargılıklı çarpışma	%12,3 yayaya çarpma
%9,6 yandan çarpma	%8,2 arkadan çarpma	%1,4 engel/cisim ile çarpışma	%1,4 duran araca çarpma
- Verilen görsel incelendiğinde aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?
- A) Ölümlü kaza sayısı her yıl artmaktadır.
 B) Trafik kazaları farklı sebeplerle meydana gelmektedir.
 C) Ölümlü kazaların bir çoğunun nedeni yoldan çıkmadır.
 D) Trafik kazaları ölüm ve yaralanmalara neden olmaktadır.
2. I Olay hangi insanların etkilemiştir?
 II Olayın nedenleri nelerdir?
 III Olayın insanlara etkileri nelerdir?
- Bir olayın çok boyutluluğu incelenirken cevaplanması gereken sorular yukarıda verilmiştir. Mehmet Bey'in sağlık sorunlarından dolayı tayini İstanbul'a çıkmıştı. Oğlu Can ve eşi ile yeni bir şehre uyum sağlama konusunda heyecanlıydılar. Can annesine yeni arkadaşlar edinip edinmeyeceğini sorduğunda annesi "Bunun zamanla olacağını beklemesi gerektiğini" söyledi.
- Bu metinde olayların çok boyutluluğu incelenirken yukarıda numaralandırılmış cevaplanması gereken sorulardan hangilerine değinilmiştir?**
- A) Yalnız II B) I ve III C) II ve III D) I, II ve III

2

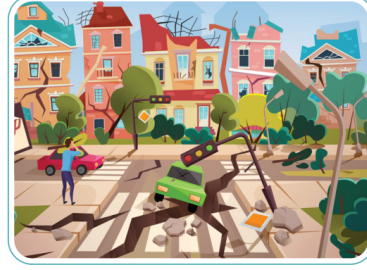

KAVRATAN TESTLER

>> ÜNİTE

1

1.

DEPREM

Nedeni: Yer kabuğundaki kırılmalar nedeniyle ani olarak ortaya çıkan titreşimlerin dalgalar hâlinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yer yüzeyini sarsması sonucu oluşur.

Sonuçları:

- ✓ Deprem sırasında yangın çıkabilir.
- ✓ Ölümler ve yaralanmalar olabilir.
- ✓ Eşyalar zarar görebilir.
- ✓ Psikolojik olarak sıkıntılar yaşanabilir.
- ✓ Toprakta yani yer kabuğunda çatlaklar oluşabilir ve başka depremleri de oluşturabilir.

Deprem olayı ile ilgili verilen bilgilerden hareketle;

- I. Bir olayın birden fazla sonucu olabilmektedir.
- II. Toplumsal olaylar sonucu sadece zararlı sonuçlar ortaya çıkmaktadır.
- III. Olaylara sadece insanlar sebep olmayabilirler.
- IV. Toplumsal olaylar her zaman aynı sonuçları doğurmaktadır.

çıkarımlarından hangileri doğrudur?

- A) I ve III   B) II ve IV   C) I, II ve III   D) II, III ve IV

2.

Çocuklar, bazı olayların insan hayatına hem olumlu hem de olumsuz etkileri olabilir.

Aşağıdakilerden hangisi öğretmenin cümlesine örnek gösterilebilir?

- A) Uçakların ulaşımı kolaylaştırması
- B) Tarımda fazla ilaç kullanımının toprak kirliliğine neden olması
- C) Orman alanlarında yakılan ateşin orman yangınlarına neden olması
- D) Cep telefonlarının iletişimi kolaylaştırmakla birlikte radyasyon yayması

3.

Bu durum aşağıdaki kavramların hangisi ile ilişkilendirilebilir?

- A) Çok boyutluluk   B) Dilekçe
C) Kültür   D) Rol

GÜNAY
YAYINLARI5
SINIF

2 KAVRATAN TESTLER

4.

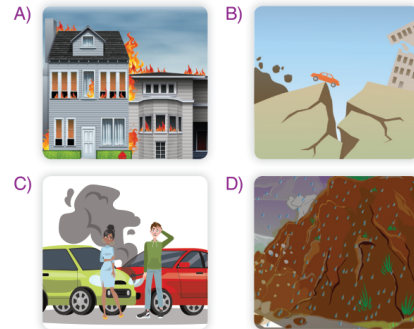
İnsanların her biri farklı bir amaç için adımlar atar. Kimi büyük işlerin peşinde koşturur, kimi de küçük hesaplar yapar. Ama günün sonunda hiç kimse hâlimden memnun değildir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi kavşakta trafik ışıklarının olmamasının neden olacağı sonuçlardan biri değildir?

- A) Kazalar olabilir.
- B) Trafikte düzen olmaz.
- C) Trafik polisleri işlerini rahat yapar.
- D) İnsanların can ve mal güvenliği tehlikeye girer.

5. Bazı olaylar doğada kendiliğinden meydana gelirken bazıları ise insan etkisi ile de meydana gelebilmektedir.

Buna göre aşağıda görselleri verilen olaylardan hangisinin meydana gelmesinde insan ihmali ve hatasından söz edilemez?

6.

BİLGİ	D	Y
Aynı olay birçok insanı farklı bir şekilde etkileyebilir.	☐	☐
Olaylar insanları sadece olduğu gün etkiler.	☐	☐
Bir olayın olumlu ya da olumsuz sonucu olabilir.	☐	☐
Toplumsal olaylar her zaman aynı sonucu doğurmaz.	☐	☐

Verilen ifadelerden doğru olanlar için "D" kutucuğu, yanlış olanlar için "Y" kutucuğu işaretlendiğinde aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

A)	D	Y
☒	☐	
☐	☒	
☒	☐	
☒	☐	

B)	D	Y
☐	☒	
☒	☐	
☐	☒	
☒	☐	

C)	D	Y
☒	☐	
☒	☐	
☒	☐	
☒	☐	

D)	D	Y
☐	☒	
☒	☐	
☐	☒	
☒	☐	

7. Olayların çok boyutluluğu ile ilgili olarak aşağıda verilen yargılardan hangisi yanlıştır?

- A) Bir olayın birden fazla nedeni olabilir.
- B) Meydana gelen olaylar kişileri aynı şekilde etkiler.
- C) Bir olayın ya da durumun birden fazla sonucu olabilir.
- D) Olayların kişiler üzerindeki etkileri farklılık gösterebilir.